

کتاب عدل

دفتر چهارم: فضل الہی بہ اہل ایمان

دکتر نذیر محمد بنی ہاشمی

مکتبہ اسلامیہ

کتاب عدل

صحافي : يهمن

در صورت تمایل برای اطلاع از کتاب‌های جدید این مرکز شما را همراه خود، به ۰۹۳۵۷۵۲۱۸۳۶ پیامک فرمایید.

فهرست مطالب

پیش‌گفتار	۱۳
-----------	----

بخش اول: نقش خداوند در تحقق ایمان

فصل اول: سعادت و شقاوت	۲۱
معرفی سعید و شقی در قرآن	۲۱
سعادت و شقاوت انسان در شکم مادر	۲۲
کتاب یا علم مخلوق الهی	۲۳
علم الهی بازتاب عمل اختیاری انسان‌ها	۲۵
باز بودن راه سعادت برای شقی	۲۶
شقاوت اختیاری اشقیا	۲۷
آگاهی پیامبر ﷺ از سعدا و اشقیا	۲۸
مطابقت کتاب الهی با سرنوشت سعدا و اشقیا	۲۹
پیش‌گویی پیامبر ﷺ درباره‌ی شقاوت یک فرد	۳۰
وعده‌ی الهی برای عاقبت به خیری سعید	۳۲
باز بودن راه برگشت برای اشقیا	۳۳
اسباب اختیار سعادت برای اشقیا	۳۳
محبوب بودن سعید و مبعوض بودن شقی نزد خدا	۳۴

۳۷	جدا بودن حساب سُعدا و اشقیاء از اعمالشان
۳۹	توفیق سُعدا و خذلان اشقیاء در حدیث کافی
۴۰	نقل مرحوم صدوق از حدیث کافی
۴۲	ممکن نبودن ادای حق حکم تشریعی خداوند
۴۲	لطف خدا در حق سُعدا
۴۳	اولین خذلان الهی در حق اشقیاء
۴۴	محرومیت اشقیاء از لطف الهی
۴۶	واقع نما بودن علم و مشیت خداوند
۴۷	حقیقت سعادت و شقاوت
۴۸	نقش ایمان و کفر در سعادت و شقاوت

فصل دوم: اعطای دین توسط خداوند

۵۱	اعطای دین به محبوب خداوند
۵۳	مقصود از دین اعطایی خداوند
۵۴	ممکن نبودن قضاوت درباره‌ی انسان‌ها
۵۵	منافات نداشتن رفتار خدا با اشقیاء با عدل الهی
۵۶	انزال سکینه از جانب خدا بر مؤمنان
۵۷	کتابت ایمان در دل مؤمن توسط خدا
۵۸	ودیعہ گذاشتن محبت پیامبر ۹ و اهل بیت ۱۰ در دل‌های مؤمنان توسط خداوند
۵۹	هدایت در انحصار خداوند
۶۱	شرح صدر توسط خدا برای تسلیم شدن اختیاری بنده
۶۳	تأثیر صنع خدا در تسلیم اختیاری انسان
۶۶	ایمان با کراهت
۶۷	سفارش امام صادق ۱۱ به نزاع نکردن در امر هدایت
۶۸	ویژگی مردم زمان امام صادق ۱۲
۷۰	سنت خدا در هدایت انسان‌ها
۷۱	استقرار نیافتن نور در قلب منافق

۷۳	مهر زدن خدا بر دل‌های منافقان
۷۵	فضیلت دعوت به دین
۷۶	دو جنبه‌ی صُنع خدا و نقش انسان در هدایت دیگران
۷۷	وظیفه‌ی مؤکد نسبت به دعوت خانواده

۷۹	فصل سوم: روح ایمان
۷۹	تأیید مؤمن با روح ایمان توسط خداوند
۸۰	نشانه‌های روح ایمان در مؤمن
۸۲	ماهیت روح ایمان
۸۳	سلب روح ایمان از مؤمن در هنگام گناه
۸۵	سلب نشدن روح ایمان به صرف قصد گناه
۸۶	نهی کردن روح ایمان از ارتکاب گناه
۸۷	تقویت و تضعیف روح ایمان با عمل
۹۰	رابطه‌ی مستقیم ایمان با روح ایمان
۹۱	خروج از ایمان به سبب اصرار بر گناه
۹۲	روح ایمان، شرط لازم بندگی خدا
۹۳	نقصان روح ایمان به سبب گناه
۹۴	سلب کامل روح ایمان در اثر کفر

بخش دوم: فضیلت‌های ایمانی نزد خداوند

۹۷	فصل اوّل: ارزش ایمان نزد خداوند
۹۷	دین، عزیزترین دارایی انسان
۹۸	مصیبت در دین، بالاترین مصیبت
۹۹	حفظ دین مؤمن آل فرعون
۱۰۰	غناى واقعی با حفظ دین
۱۰۱	مؤمن، ثروتمندترین مردم
۱۰۲	ضرر نکردن مؤمن از تهمت ناروا

۱۰۳	تحمل بدبختی دنیا برای حفظ ایمان
۱۰۴	اکتفای خداوند به یک مؤمن روی زمین
۱۰۶	اکتفای خداوند به یک مؤمن همراه با امام علیه السلام
۱۰۷	نیاز نداشتن مؤمن به انس با ناشایسته ها
۱۰۸	خیر خواستن ابتدایی خدا برای مؤمن

فصل دوم: درجات ایمان

۱۱۱	مسابقه گذاشتن خداوند میان مؤمنان
۱۱۲	مواد مسابقه الهی
۱۱۳	تفاوت توان افراد در دین داری
۱۱۵	عوامل مؤثر در تفاوت درجات
۱۱۷	قابل سرزنش نبودن افراد به خاطر تفاوت هایشان
۱۱۸	جایز نبودن ملامت افراد با توجه به معیار قبولی نزد خداوند
۱۲۰	جایز نبودن تحقیر درجه ی پایین تر ایمان
۱۲۱	لزوم رعایت مدارا در جذب افراد به دین
۱۲۲	تفاوت عمیق درجات ایمان بایک دیگر
۱۲۴	جایز نبودن بیزاری جستن مؤمنان از یک دیگر
۱۲۵	لزوم بیزاری جستن از عقاید فاسد
۱۲۷	جایز نبودن مقایسه ی مؤمنان بایک دیگر
۱۲۹	معرفت بیش تر، ملاک برتری ایمان
۱۲۹	نتیجه ی عمل مؤمن به شروط ایمان
۱۳۲	کمیاب و غریب بودن مؤمن
۱۳۳	غربت ائمه علیهم السلام به خاطر کمی مؤمنان
۱۳۵	کمی مؤمنان و زیادی مدعیان
۱۳۶	مؤمن در اعتقاد و کافر در عمل
۱۳۷	ایمان کامل و ایمان ناقص
۱۳۹	محک خوردن درجه ی ایمان با امتحانات سخت
۱۴۰	مقایسه ی عمار با سلمان و ابوذر و مقداد

۱۴۳	فصل سوم: تردّد خداوند در قبض روح مؤمن
۱۴۳	اختلاف نظر بزرگان در معنای حدیث تردّد
۱۴۴	اولین حدیث تردّد در کتاب کافی
۱۴۵	تأویل معنای تردّد برای خداوند
۱۴۶	توجهات علمای شیعه درباره‌ی تردّد خداوند
۱۴۸	توجهات اهل سنت درباره‌ی تردّد خداوند
۱۴۹	توجه تردّد خداوند بر اساس فلسفه‌ی صدرایی
۱۵۰	نقد توجه فلسفی تردّد خداوند
۱۵۲	توجه عرفانی برای تردّد خداوند
۱۵۳	نقد توجه عرفانی تردّد خداوند
۱۵۴	معنای لغوی تردّد
۱۵۶	تردّد انسان در کارش
۱۵۷	تردّد خداوند در کارش
۱۵۹	تردّد خدا در قبض روح بنده‌ی مؤمن
۱۶۱	توقیف امضای حکم و انتظار فرشتگان
۱۶۲	قبول رَد بنده توسط خدای متعال
۱۶۳	امکان تحقق نیافتن محبوب خداوند
۱۶۶	لقاء الله مؤمن، محبوب خداوند
۱۶۷	کراهت خداوند از ناراحتی مؤمن
۱۶۹	راضی شدن مؤمن به مرگ توسط خدا
۱۷۰	فضیلت حبّ لقاء الله
۱۷۲	لقاء الله کافر، مکروه خداوند
۱۷۳	مرگ، بستر لقاء الله
۱۷۵	کراهت مؤمن از مرگ، نه لقاء الله
۱۷۶	ادامه‌ی حیات یا مرگ با رضایت مؤمن
۱۷۷	ادامه‌ی حیات مؤمن در دنیا
۱۷۸	تخیر قضا و قدر الهی به میل بنده!

۱۸۰	رفع کراهت مؤمن از مرگ با فرستادن دوریخانه‌ی بهشتی
۱۸۳	رفع کراهت مؤمن از مرگ با نشان دادن جایگاه بهشتی‌اش
۱۸۶	بررسی دو احتمال علامه‌ی مجلسی در معنای «أنا فاعله»
۱۸۷	بررسی احتمال سوم در معنای «أنا فاعله»
۱۹۰	احتمال مقبول در معنای «أنا فاعله»
۱۹۱	دعای مؤمن برای مشمول حدیث تردّد شدن

۱۹۳	فصل چهارم: تردّد خداوند در عقوبت بنده‌ی مؤمن
۱۹۳	تقدیر عقوبت مؤمن در دنیا
۱۹۴	محو عقوبت مؤمن
۱۹۶	تردّد خداوند به دو علت
۱۹۷	استمرار تردّد خداوند
۱۹۸	پاداش خدا برای بلای نازل نشده
۱۹۹	شش مرحله‌ی لطف خدا به بنده‌ی گناه کار
۲۰۰	نامحدود بودن قدرت الهی بر چگونگی تطهیر بنده‌ی گناه کار
۲۰۱	باز بودن دست خدا در امضا کردن یا نکردن عقوبت بنده
۲۰۳	علّت غایبی برای عقوبت نکردن بنده
۲۰۵	معنای دقیق علّت غایبی برای فعل خداوند
۲۰۶	دو گونه تعبیر برای علّت غایبی
۲۰۷	نقل و نقد نظریه‌ی فلسفی درباره‌ی علّت غایبی فعل خداوند

۲۱۱	فهرست منابع
-----	-------------

پیش‌گفتار

الْحَمْدُ لِلَّهِ عَلَى مَا عَرَفْنَا مِنْ نَفْسِهِ وَ أَلْهَمَنَا مِنْ شُكْرِهِ وَ فَتَحَ مِنْ أَبْوَابِ الْعِلْمِ بِرُبُوبِيَّتِهِ ... حَمْدًا يُضَيِّقُ لَنَا بِهِ ظُلُمَاتُ الْبَرْزَخِ وَ يَسْهَلُ عَلَيْنَا بِهِ سَبِيلُ الْمَبْعَثِ ... حَمْدًا نُثَقِّقُ بِهِ مِنْ أَلِيمِ نَارِ اللَّهِ إِلَى كَرِيمِ جِوَارِ اللَّهِ^۱

خدای را سپاس که خود را به ما شناسانده و شکرگزاری از خود را به ما الهام کرده و درهای علم به ربوبیتش را برای ما گشوده است....

چنان حمدی که به سبب آن تاریکی‌های برزخ بر ما روشن و راه برانگیخته شدن [در پیشگاه الهی] بر ما آسان گردد....؛ چنان حمدی که به خاطر آن از آتش دردناک الهی آزاد شده و به مجاورت کریمانه‌ی الهی درآییم.

امیدوارم خدای مَنان به حرمت ماه ضیافتش، این حمد و سپاس را از زبان بهترین بنده‌اش، حضرت سید الساجدین (علیه السلام)، از این بنده‌ی نالایق خود به احسن وجه بپذیرد. راستی جز اعتراف به عجز از حمد و سپاس خداوند چیزی به زبان جاری نمی‌شود و جز اقرار به تقصیر در برابر نعمت‌های بی‌کران الهی کار دیگری از عهده بر نمی‌آید.

پروردگار مهربانم را شاکرم که با گشودن درهای علم به ربوبیتش به حقیر توفیق داد که سطح متوسطی از معارف اهل بیت (علیهم السلام) را در موضوعات «علم و عقل»،

«توحید» و «عدل»، طی سال‌های ۱۳۸۵-۱۳۹۳ به رشته‌ی تحریر درآورد. هریک از این موضوعات شامل دفتر چهارم است که این کتاب، آخرین دفتر کتاب عدل به شمار می‌آید. سه دفتر گذشته‌ی کتاب عدل به ترتیب: «عدل الهی در عالم تکوین»، «عدل الهی در عالم تشریع» و «حُسن اعتماد به خداوند» نام گرفته‌اند که در سال‌های گذشته به چاپ رسیده‌اند. اکنون دفتر چهارم و نهایی کتاب عدل با عنوان «فضل الهی به اهل ایمان» به دستداران اهل بیت (علیهم‌السلام) عرضه می‌شود. این دفتر به بیان جلوه‌هایی از تفضّل خداوند در حقّ مؤمنان اختصاص دارد و ارتباطش با موضوع عدل الهی از این جهت است که نشان دهیم آنچه خداوند از روی فضل خود به اهل ایمان عنایت می‌فرماید، اولاً ارتباط وثیقی با اعمال اختیاری ایشان دارد و ثانیاً در اعطای این فضیلت‌های ایمانی به مؤمنان هیچ ظلمی از طرف خدا به غیر ایشان صورت نمی‌پذیرد.

به‌طور کلی، سؤالات و اشکالات فراوانی برای دوستان اهل بیت (علیهم‌السلام) در این زمینه‌ها وجود دارد که ماسعی کرده‌ایم در این دفتر به مهم‌ترین و ریشه‌ای‌ترین آن‌ها پاسخ‌های مبسوط حلی داده شود. البته سطح مطالب هم‌چون کتاب‌های «علم» و «عقل» و «توحید»، برای افرادی در سطح متوسط آشنا با معارف دینی تنظیم شده است. افراد ناآشنا که سطح مقدماتی معارف قرآن و سنّت را طی نکرده‌اند، احتمالاً با ابهامات و سؤالاتی در مطالعه‌ی این کتاب‌ها مواجه می‌شوند؛ مگر آن‌که به صورت تدریس به ایشان عرضه شود. حتّی‌المقدور از طرح مباحث تطبیقی و مقایسه‌ای با مکاتب فلسفی (غیر از دو فصل آخر کتاب) پرهیز کرده‌ایم تا این دفتر (نظیر دفاتر گذشته) برای عموم افراد آشنا با معارف دینی قابل استفاده‌تر باشد.

این دفتر مجموعاً دو بخش و هفت فصل دارد. در بخش اول نقش خداوند را در تحقّق ایمان انسان‌ها توضیح داده‌ایم. فصل اول آن به بحث مهمّ سعادت و شقاوت اختصاص یافته است. در فصل دوم آن روایاتی را شرح داده‌ایم که بر اعطای دین توسط خداوند به هر کس بخواهد، دلالت دارد. در فصل سوم به توضیح دقیق «روح ایمان» و

تأییدی که خدا به وسیله‌ی آن انجام می‌دهد، پرداخته‌ایم.

در این سه فصل، سعی کرده‌ایم صُنع خداوند را در ایمان‌بندگان با بیان مهم‌ترین پایه‌های آن به طور روشن و مستدل توضیح دهیم.

بخش دوم به بیان فضیلت‌های ایمانی نزد خداوند اختصاص یافته است. در این بخش، ابتدا به بحث درباره‌ی ارزش ایمان و منزلت مؤمنان در پیشگاه الهی پرداخته‌ایم و سپس بحث مهم و حساس درجات ایمان را مطرح کرده‌ایم که در ضمن آن به کم بودن عدد مؤمنان واقعی و تفاوت عمیقی که بین ایمان‌افراد در سطوح مختلف هست نیز اشاره کرده‌ایم.

دو فصل آخر این دفتر به موضوع دقیق و عمیق «تردّد خداوند» اختصاص دارد که با دو عنوان «تردّد خدا در قبض روح مؤمن» و «تردّد خدا در عقوبت بنده‌ی مؤمن» طرح شده است. در این دو فصل، خارج از روال معمول خود در «کتاب عدل» و کتاب‌های گذشته به بیان مباحث پرداخته‌ایم. اولاً با نقل اقوال دیگران، قدری بیش‌تر از گذشته وارد بحث تطبیقی و مقایسه‌ای با مکاتب فلسفی و عرفانی شده‌ایم و ثانیاً منبع اولیّه و اصلی خود را در کلّ این سلسله مباحث اعتقادی، معرفی و به آن استناد کرده‌ایم که عبارت است از: تألیفات و تقریرات درس‌های معارف مرحوم آیة‌الله میرزا محمد مهدی غروی قدس سرّه الشریف.

تا پیش از این دفتر، به دلایل مختلف سعی داشتیم اسمی از این بزرگوار نبریم؛ هرچند که خود را در همه‌ی مطالب گذشته پس از اهل بیت علیهم‌السلام، بیش از هر کس مدیون ایشان می‌دانیم.^۱

۱. البته ادّعا نمی‌کنیم که آن‌چه در کتاب‌های علم، عقل، توحید و عدل آمده، دقیقاً منطبق بر آرای مرحوم میرزای اصفهانی است. اصولاً در این کتاب‌ها قصد معرفی اندیشه‌های این بزرگوار را نداشته‌ایم؛ هرچند که بهره‌ی زیادی از آثار و دروس ایشان برده‌ایم. هر کس بخواهد آرای اعتقادی ایشان را ارائه دهد، باید نوشته‌ی خود را به دست نوشته‌های خود این بزرگوار مستند کند؛ همان کاری که در دو فصل آخر همین دفتر انجام شده است. از آن‌چه تاکنون از این قلم منتشر شده، غیر از دو فصل آخر کتاب حاضر، فقط یک مقاله تحت عنوان «عقل از دیدگاه میرزای اصفهانی» در کتاب «سرچشمه‌ی حکمت» مستند به نوشته‌های ایشان است که آن هم منعکس‌کننده‌ی

این عالم فرزانه که بین سال‌های ۱۳۰۳-۱۳۶۵ ق در ایران و عراق می‌زیسته‌اند، در میان عالمان و فقیهان شیعه دارای امتیازهای خاصی بوده‌اند. یکی از خصوصیات بارز ایشان این بوده که در مباحث اعتقادی همان روالی را پیش گرفته که فقهای بزرگ شیعه در بحث فروع احکام داشته‌اند؛ یعنی از محدوده‌ی عقل و نقل قدم فراتر نگذاشتند و در هر موضوعی باتکیه بر وجدان و کشف حقیقی (نه مکاشفات ادعایی) به قرآن کریم و احادیث اهل بیت علیهم‌السلام تمسک می‌کردند؛ بدون آن که به تأویل و توجیه آن‌ها دست بزنند. از این طریق عملاً اثبات کردند که در مباحث اصلی و محوری اعتقادی مانند توحید، عدل، خلقت، معاد و... می‌توان با اتکاب به نور علم و نور عقل و معرفت خدا - که ضنع خود اوست - معارف حقیقی را از قرآن و روایات به روشنی استنباط کرد و ذره‌ای از آن‌ها منحرف نشد و دست به تأویل و توجیه آن‌ها هم نزد.

در بحث «تردد خداوند»، این مطلب به وضوح قابل لمس است که اگر کسی آن گونه که مرحوم میرزای غروی به اهل بیت علیهم‌السلام و سخنان ایشان مراجعه کرده‌اند، رجوع کند و بافته‌های بشری را با یافته‌های وحیانی در هم نیامیزد، چه قدر آسان و بدون تکلف می‌تواند به حاقّ معارف الهی از خود احادیث، دست یابد! ما اولاً برای ادای ذره‌ای از دین خود به این بزرگوار و ثانیاً برای نشان دادن یک نمونه‌ی روشن از آن چه گفتیم، در دو فصل آخر این دفتر - برخلاف روالی که تاکنون داشته‌ایم - مطالب خود را مستند به نوشته‌های ایشان مطرح کرده‌ایم. این صرفاً ارائه‌ی یک نمونه‌ی کوچک از خدمات فراوان ایشان در تحلیل و تعمیق معارف اعتقادی بر اساس قرآن و روایات است که بسیاری از آن‌ها را در آثار دانشمندان گذشته‌ی خود سراغ نداریم. این سخن به

۲ همه‌ی ابعاد نظر ایشان درباره‌ی عقل نیست. واقعیت این است که تا نظام کلی و جامعی که ایشان در نوشته‌ها و درس‌هایشان «اعمّ از دروس معارف و اصول فقه» ارائه کرده‌اند، ترسیم نشود، مباحث علم و عقل، توحید و عدل، خلقت، نبوت و امامت، هیچ‌یک آن طور که مقصود نهایی این بزرگوار است، روشن نمی‌شود. بحث «تردد» صرفاً نمونه‌ی یک بحث فرعی و کوچک است که اگر بر همین منوال به مباحث اصلی‌تر پرداخته شود، می‌توان حق مباحث مرحوم میرزا محمدمهدی غروی را ادا کرد که تا کنون چنین مهی انجام نگرفته است.

هیچ‌وجه به معنای نادیده گرفتن خدمات و مجاهدت‌های طاقت‌فرسای علمای گران‌قدر شیعه و کم‌رنگ جلوه دادن نقش ایشان در حفظ میراث علمی ائمه علیهم‌السلام و انتقال آن به نسل‌های بعدی نیست. ما هرچه داریم، پس از پیامبر صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم و اهل‌بیت ایشان علیهم‌السلام، نتیجه‌ی زحمات و خونِ دل خوردن‌های عالمانی است که همه‌ی امکانات خود را برای حفظ و پاسداری از مکتب تشیع فدا کرده‌اند.

ما هر تلاشی هم بکنیم، نمی‌توانیم حق امثال مرحوم کلینی، شیخ صدوق، شیخ مفید، علامه‌ی حلی، علامه‌ی مجلسی، شیخ حر عاملی، میرزا محمدحسن شیرازی، میرزا حسین نوری و... را ادا کنیم و همیشه از ادای شکر نعمت این‌گونه عالمان بی‌نظیر شیعه عاجز بوده‌ایم و به این عجز خود اعتراف می‌کنیم.

مرحوم میرزا محمد مهدی غروی میراث‌دار همین بزرگان بوده و بر سر سفره‌ی همین فرزندگان به علوم اهل‌بیت علیهم‌السلام دست یافته‌اند. با همه‌ی استفاده‌ای که این بزرگوار از زحمات علمی گذشتگان خود داشته‌اند، مطالبی در نوشته‌ها و درس‌های ایشان می‌بینیم که کاملاً تازه و جدید است و در آثار بزرگانی هم چون مرحوم علامه‌ی مجلسی - رضوان الله علیه - هم مشاهده نمی‌کنیم؛ چه رسد به نوشته‌های فلسفی و عرفانی که فاصله‌ی زیادی با میراث علمی اهل‌بیت علیهم‌السلام دارند.

در بحث «تردد خداوند»، این مطلب به خوبی قابل درک است و ما سعی کرده‌ایم که از طریق مقایسه‌ی نظر ایشان با آرای دیگر بزرگان، به ارائه‌ی نمونه‌ای از مدعای خود بپردازیم.

البته روشن است که غیر از معصومان علیهم‌السلام همه‌ی انسان‌ها خطا کار و در استنباط‌هایشان قابل لغزش‌اند و ما به هیچ‌وجه مرحوم میرزا مهدی را از این ضعف بشری مستثنا نمی‌دانیم؛ ولی در عین حال، چون نکته‌ها و استدلال‌های عقلی و استنباط‌های نقلی زیبا و بدیعی در نوشته‌ها و درس ایشان ملاحظه می‌کنیم، لازم می‌دانیم که محققان و اندیشمندان شیعی در مباحث اعتقادی در کنار رجوع به آثار ارزشمند همه‌ی بزرگان پیشین، به آثار این بزرگوار نیز مراجعه داشته باشند تا اگر

مطالب منطبق بر عقل و نقل معتبر در آن یافتند، مغتنم بشمارند و از این طریق به علوم اهل بیت (علیهم السلام) بیشتر و بهتر دسترسی یابند.

البته این راهم تذکر می‌دهیم که استفاده از آثار مکتوب و تقریرات دروس ایشان، برای همگان کاری سهل و میسر نیست، چه بسیار بوده‌اند کسانی که بدون کسب آمادگی‌های لازم و ایجاد شرایط مناسب به نوشته‌های ایشان رجوع کرده‌اند؛ اما نتوانسته‌اند از این طریق به مقاصد آن عبارات پی ببرند. آثار ایشان (اعم از مکتوبات و تقریرات دروس) سبک خاص و حتی اصطلاحات خاص خود را دارد که تا کسی به سبک و نظام مورد نظر ایشان و نیز معانی اصطلاحاتی که ایشان به کار برده‌اند، آشنا نباشد، استنباط صحیحی از آن‌ها نمی‌کند. به هر حال، امیدواریم جامعه‌ی علمی شیعه از زحمات این عالم مجاهد بیش از پیش بهره ببرند و آثار مکتوب ایشان برای اهل آن ناشناخته نماند.

ما تلاش ناچیز خود را در تألیف این دفتر از طرف همین بزرگوار به آستان مقدس و ملکوتی مُراد و محبوب و مقتدایش حضرت بقیة الله الاعظم - اروحنا فداء - تقدیم می‌کنیم. از یگانه حجت حق خدا و ذخیره‌ی الهی روی زمین تقاضا می‌کنیم که از آن‌چه به این مرید و محب خود روزی کرده‌اند، بر ما فقیران و مستمندان نیز تصدّق فرمایند.

سید محمد بنی‌هاشمی

۲۷ رمضان المبارک ۱۴۳۵ - ۳ مرداد ۱۳۹۳